

ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПО ФОРМУВАННІ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ТИЛУ

Шевченко Андрій Васильович
м.Одеса

Актуальність статті зумовлена необхідністю виваженого підходу до педагогічного проектування процесу формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу. У процесі дослідження охарактеризовано наукові дефініції «освіта» та «навчання». Визначено сутність та зміст педагогічного проектування та проаналізовано підходи фахівців до його трактування. Наведено авторське бачення педагогічного проектування навчального процесу у Військовій академії (м.Одеса). У процесі дослідження автором висвітлено загальне значення доцільності педагогічного проектування освітнього процесу дисципліни циклу професійної та практичної підготовки.

Ключові слова: педагогічне проектування, майбутні офіцери тилу, освіта, навчання.

Актуальність дослідження. Нині наша держава переживає доволі складні часи, які потребують, насамперед, висококваліфікованих військових фахівців, які би змогли захистити нашу країну від зовнішніх ворогів. Для зміцнення обороноздатності країни необхідні кардинальні зміни у процесі фахової підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України (ЗСУ). Очевидним є той факт, що від рівня сформованості фахової компетентності офіцерів залежить обороноздатність держави. У свою чергу, фахова компетентність перебуває у прямій залежності від виважених та наукових підходів до проектування професійної підготовки курсантів, які здобувають освіту у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ).

Нові умови ведення бойових дій вимагають від офіцерів тилу сформованих умінь блискавично реагувати на запити армії, передбачати як позитивні так і негативні наслідки своєї господарсько-економічної діяльності. Як показує практика проведення антитерористичної операції на сході нашої держави саме від цих умінь залежить не лише успішність усієї бойової операції, а й життя та здоров'я військовослужбовців. Зазначимо, що фахова підготовка високопрофесійного офіцера тилу є доволі складним процесом, що охоплює увесь період навчання курсантів у ВВНЗ.

Європейські освітні зміни в організації вищої освіти суттєво підвищили вимоги до організації навчально-виховного процесу у Військовій академії (м. Одеса), яка безпосередньо готує майбутніх офіцерів тилу. Насамперед педагогічні інновації у фаховій підготовці стосуються впровадження у навчально-виховний процес європейських методик викладання та розширення мобільності навчального процесу на основі виваженого підходу до його проектування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що загальні питання організації навчального процесу майбутніх офіцерів перебували в центрі уваги науковців. Зокрема організацію навчального процесу у ВВНЗ досліджували В.Бачевський, І.Біжан, Н.Генералова, Я.Корнійчук, В.Нейжмак та ін. У дисертаційному дослідженні О.Маслія [5] представлено педагогічні підходи до формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу у сфері військово-економічної логістики. Ми повністю погоджуємося із висновком С. Максименка та О. Сафіна [6] у тому, що офіцер має володіти усвідомленим прагненням до професійної діяльності та чітко реалізовувати свою соціальну роль. Нині військові педагоги встановили, що фахова компетентність майбутніх офіцерів визначається цілями, завданнями і характером військової праці, вона визначається соціальним замовленням суспільства та має бути чітко закріпленою у законах, військових статутах і наказах.

На основі аналізу наукових публікацій було встановле-

но, що нині представлено лише загальні питання педагогічного проектування у роботах В.Безпалька, В.Давидова, М.Махмутова, В.Сластьоніна та ін. Зокрема, проектування освітнього процесу представлено у дисертаційних роботах А.Баранової (проектування навчально-методичних комплексів в загально-технічній підготовці студентів); С.Нечаєва (проектування дидактичного інформаційного середовища і методика його використання у вищій професійній освіті); Ю.Татура (системне проектування вищої освіти) та ін. Як бачимо, методика проектування процесу фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу не вивчалася більш ґрунтовно. Таким чином, відсутність публікацій спонукали нас до написання статті.

Мета статті – дослідити загальні підходи, а також визначити особливості та основні завдання до проектування навчального процесу по формуванні фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні досить гостро відчувається потреба у високопрофесійній праці офіцера тилу, яка стала доволі актуальною у період інноваційної перебудови системи вищої військової освіти в нашій країні у цілому, та реорганізації навчально-виховного процесу у Військовій академії (м. Одеса) зокрема. На концептуальному рівні ці інновації виражаються у розв'язанні питань диференціації теоретичних знань та практичних умінь, які здобувають курсанти. На методичному рівні йде системний пошук найбільш обґрунтованих та виважених педагогічних підходів до формування змісту фахової підготовки, що передбачає розробку навчально-методичної літератури, та пошук прогресивних форм і методів організації навчально-виховного процесу курсантів. В силу обставин, що склалися у процес фахової підготовки майбутніх офіцерів тилу у Військовій академії (м. Одеса) вважаємо за доцільне повною мірою застосовувати потенціал проектування, що сприятиме науковій організації навчально-виховного процесу.

З огляду на логіку нашого дослідження варто зупинитися на сутності двох наукових категорій «освіта» та «навчання», адже ці наукові дефініції вважаємо першоосновами у процедурі педагогічного проектування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу. За означенням, прийнятим XX сесією Генеральної конференції ЮНЕСКО під освітою розуміється «процес і результат удосконалення здібностей і поведінки особистості при якому вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання» [2, с. 241]. З педагогічної точки освіта включає два аспекти: процес передачі соціального досвіду підростаючому поколінню (процес навчання); рівень оволодіння особистістю соціальним досвідом та способів застосування цих знань у практичній діяльності (застосування знань).

Безпосередньо освіта виступає у якості основи для інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Ми погоджуємося із висновком І. Лернера [4] у тому, що головна соціальна функція освіти передбачає передачу накопиченого попередніми поколіннями досвіду. Зазначимо, що у більшості вищих військових навчальних закладах ця функція покладена в основу конструювання змісту навчально-виховного процесу, а також на її основі викладачі безпосередньо розробляють навчальні програми. Тобто, до уваги, в основному береться аксіома – глибина розуміння прямо пропорційна кількості вивченого матеріалу. Такий підхід є екстенсивним, та веде лише до перевантаження курсантів та вивчення значної кількості практично не зорієнтованого

матеріалу, який у своїй майбутній діяльності вони не будуть застосовувати. Сьогодні необхідний інтенсивний підхід до організації освітнього процесу підготовки курсантів у ВВНЗ, в основі якого покладено педагогічне проектування, яке повинно стати освітнім середовищем та стимулювати саморозвиток майбутніх офіцерів.

Зупинимося на короткому аналізі сутності наукової дефініції «навчання». У педагогічному словнику під авторством С.Гончаренка наведено таке трактування навчання – «це цілеспрямований процес передачі і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини» [2, с.223]. Безпосередньо зміст навчання обумовлюється рівнем розвитку наук, тоді як методи і форми навчання визначаються конкретними потребами суспільства, а також віковими та індивідуальними особливостями курсантів. Навчання у ВВНЗ передбачає безпосередню взаємодію викладача та курсантів на основі особистісно-орієнтованих підходів.

Зазначимо, що сьогодні у педагогіці прийнято розглядати навчальний процес з технологічних позицій, тобто як об'єкт проектування. Поняття проектування походить від латинського *proiectus* – «кинутий вперед». У більшості наукових словників проект трактується як план, задум чогонбудь, що станеться в майбутньому. Наукову дефініцію «педагогічне проектування» ввів у вітчизняний науковий обіг А.Макаренко, який вважав, що це необхідний початковий момент в організації навчально-виховного процесу.

З огляду на вагомість проектування у процесі формування фахової компетентності офіцерів тилу, розглянемо сутність педагогічного проектування. У своєму дослідженні В.Безрукова [1] зазначає, що педагогічні проекти представляють собою розробку основних деталей майбутньої діяльності. Для педагогічного проектування, на думку Г.Щедровицького [8] необхідна «особлива спеціальність педагога-проектувальника, який розробляє проект людини майбутнього суспільства». Діяльність такого фахівця має бути спрямована на конкретний проект для того, щоб потім можна було побудувати програму навчання і виховання, причому сам проект може бути вироблений тільки на основі аналізу та усвідомлення процедури педагогічної діяльності.

Ми погоджуємося із позицією І.Колеснікової [3] у тому, що педагогічне проектування навчально-виховного процесу можна розглядати як «як практико-орієнтовану діяльність, метою якої є розробка нових, що не існують в практиці освітніх систем і видів педагогічної діяльності» [3, с. 10]. Авторка вважає, що педагогічне проектування зумовлене об'єктивною необхідністю та визначається особливостями у конкретного навчального закладу. Науковець наголошує на тому, що його можна розглядати у якості: управлінської процедури; специфічного виду діяльності, яка спрямована на створення проекту як особливого навчального продукту; форми інновацій; науково-практичного методу вивчення і перетворення дійсності (метод практико-орієнтованої науки).

Подібну позицію займає Ю.Татур [7], який вважає, що проектування доцільно розглядати як частину діяльності викладача, що «передбачає створення прообразу навчально-виховного процесу, наприклад у формі навчальної програми» [7, с.10]. Ціль педагогічного проектування полягає у створенні нових, або перетворенні та розвитку систем, або їх елементів, які уже створені. Науковець акцентує головну увагу на тому, що педагогічні проекти, які розробляють викладачі представляють собою моделі структурно-функціонального типу, що безпосередньо базуються на конкретній концепції та представлені у вигляді опису взаємопов'язаних, але функціонально різних елементів навчально-виховного процесу.

Таким чином педагогічне проектування процесу по формуванню фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу розглядається нами як сукупність конкретних видів професійної діяльності, форм організації освітнього про-

стору, які безпосередньо впливають на його ефективність. Особливим об'єктом педагогічного проектування виступає зміст освіти, що передбачає цільову і смислову єдність, у ній мають бути представлені досвід навчально-пізнавальної діяльності курсантів, досвід продуктивної діяльності, досвід творчої діяльності, а також досвід формування морально-ціннісних орієнтацій майбутніх офіцерів. Їх синтез в освітньому проекті забезпечує формування нових, системних за своєю природою якостей майбутнього фахівця, що здійснюватиме професійну діяльність на ратному поприщі.

У нашому баченні педагогічне проектування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу доцільно розглядати як особливий вид інноваційної педагогічної діяльності суб'єктів освітньо-професійного середовища ВВНЗ, за допомогою якого створюються адекватні педагогічні умови для його формування під час навчання курсантів. Педагогічне проектування містить вагомий перспективи для самореалізації та саморозвитку особистості курсантів у майбутній професійній діяльності.

З практичної точки зору, педагогічне проектування розглядаємо як творчий процес, який будується на оригінальних, нетрадиційних рішеннях, та передбачає виважену організацію індивідуальної та колективної творчості, що ґрунтується на створенні інновацій у навчальному процесі на основі побудови освітнього середовища під час викладання курсантам дисциплін циклу професійної та практичної підготовки. Педагогічне проектування ми вважаємо основоположним для розробки сучасної освітньої парадигми фахової підготовки курсантів у ВВНЗ. Різномодельним педагогічного проекту є моделювання дисциплінарного освітнього простору, яка може створюватися на основі різних теоретичних і методичних підходів до організації навчання майбутніх офіцерів тилу під час вивчення дисциплін, які належать до циклу професійної та практичної підготовки («Фінансове забезпечення», «тилове забезпечення з'єднань бойових дій військової частини», «Військовий тил і військове господарство», «організація продовольчого забезпечення», «Технологія і товарознавство харчових продуктів», «Організація речового забезпечення», «Технологія товарознавства військового одягу та взуття», «Організація забезпечення пально-мастильними матеріалами»).

Вважаємо, що проектування освітнього навчального середовища якісним чином вплине на професіоналізм майбутніх офіцерів тилу, зумовить актуалізацію пізнавальної активності на основі інноваційних видів і форм навчальної діяльності. У нашому баченні педагогічне проектування освітнього середовища у Військовій академії (м. Одеса) має свою специфіку. Воно вимагає орієнтації на цілі освітнього процесу, виявлення та впровадження у навчально-виховний процес нових освітніх ресурсів, формулювання суспільно значущої освітньої політики під час фахової підготовки майбутніх офіцерів тилу.

У зв'язку з цим, ми вважаємо у якості першочергових своїх завдань реалізувати проектний підхід та розробити конкретні механізми організації навчання майбутніх офіцерів тилу з дисциплін циклу професійної та практичної підготовки та розробити та впровадити педагогічну модель.

Проведене нами узагальнення підходів науковців до процедури педагогічного проектування дозволяє констатувати, що предметом проектування, можуть стати як зразки майбутніх програм так і розробка навчально-методичних комплексів, які базуватимуться на впровадженні педагогічних інновацій. У нашому баченні прикладне значення проектування освітнього процесу у Військовій академії (м. Одеса) має бути спрямоване на організацію практичної діяльності викладацького корпусу та курсантів та безпосередньо націлювати їх на вирішення завдань саморозвитку, самовдосконалення.

У процесі вивчення означеного кола питань, встановлено, що в даний час ведеться активна розробка педагогічних проектів, які пов'язані із задоволенням потреб сучас-

них ЗСУ у підготовці офіцерів-професіоналів відповідно до міжнародних вимог на основі професіоналізму. Навчання носить двосторонній характер і вимагає тісної взаємодії між викладачами та курсантами на всіх етапах, починаючи з постановки цілей і закінчуючи оцінюванням. Саме педагогічне проектування посідає центральне місце у методиці організації навчального процесу. При інноваційному підході до педагогічного проектування освітнього процесу у ВВНЗ освіта стає особистісно-значущою діяльністю для курсантів та переходить у сферу його особистісних інтересів. Такий підхід матиме позитивний вплив на подолання відчуження курсантів від навчальної діяльності та досягне позитивних успіхів у боротьбі із пасивністю, зовнішніми стимулами, списуванням, скачуванням з Інтернету та ін.).

Висновок. Вивчення практики професійної підготовки майбутніх офіцерів тилу показує, що формування їхньої фахової компетентності в ході освітнього процесу у ВВНЗ не завжди проектується. Встановлено відсутність адекватного технологічного підкріплення, що значною мірою,

позначається на якості організації навчального процесу у майбутніх офіцерів. Вважаємо, що нині на порядок денний варто винести питання суттєвого вдосконалення якості фахової підготовки майбутніх офіцерів тилу, що відзначаються високим рівнем готовності до вирішення складних завдань тилового забезпечення військ. Необхідно розробити адекватні педагогічні підходи до організації навчально-виховного процесу, що забезпечать підготовку військових фахівців, які відповідають найвищим вимогам та безпосередньо базуються на педагогічному проектуванні.

У нашому баченні педагогічне проектування тісно пов'язане із принципами та суб'єктами проектної діяльності. Потребують уточнення ціннісні установки й умови запровадження педагогічних проектів під час формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу, а також варто обґрунтувати та дослідити найбільш перспективні засоби проектної діяльності. Саме ці аспекти і будуть становити для нас змістовну основу подальшого нашого дослідження у зазначеному напрямку.

Література та джерела

1. Безрукава В.С. Педагогика: Проективная педагогика / В.Безрукава. Екатеринбург: Деловая книга, 1996. – 342 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / [гол. ред. С.Головка]. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Колесникова И. А. Педагогическое проектирование: Учеб. пособие для высш. учеб. заведений / И.А.Колесникова, М.П.Горчакова-Сибирская; Под ред. И.А.Колесниковой. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 288 с.
4. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения / И.Я.Лернер. – М.: Педагогика, 1981. – 185 с.
5. Маслій О.М. Формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу у сфері військово-економічної логістики [Текст]: Автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти / Олег Миколайович Маслій; Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2011. – 20 с.
6. Основи військової психології: навч. посіб. / під ред.С.Д.Максименка, О.Д.Сафін, М.В.Костицький. – Хмельницький: Вид-во Академії ПВУ, 2002. – 532 с.
7. Татур Ю.Г. Высшее образование: методология и опыт проектирования: Учебно-методическое пособие / Ю.Г.Татур. – М.: Университетская книга; Логос. – 256 с.
8. Щедровицкий Г.П. Автоматизация проектирования и задачи развития проектировочной деятельности // Разработка и внедрение автоматизированных систем в проектировании (теория и методология). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.fondgp.ru/gp/biblio/rus/74>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.

Актуальность статьи обусловлена необходимостью взвешенного подхода к педагогическому проектированию процесса формирования профессиональной компетентности будущих офицеров тыла. В процессе исследования охарактеризованы научные дефиниции «образование» и «обучение». Определена сущность педагогического проектирования и проанализированы подходы специалистов к его содержанию. Приведено авторское видение педагогического проектирования учебного процесса в Военной академии (г. Одесса). В процессе исследования автором освещено общее значение целесообразности педагогического проектирования образовательного процесса дисциплин цикла профессиональной и практической подготовки.

Ключевые слова: педагогическое проектирование, будущие офицеры тыла, образование, обучение.

The relevance of the article is high due to the need for scientific approach to pedagogical design process of the formation of professional competence of future logistics officers. The essence of pedagogical design is defined, and the approaches of the specialists to its content have been analyzed. We can consider pedagogical design as a creative process that is based on the original, unconventional solutions. Pedagogical design provides a balanced organization of individual and collective creativity, and it is based on the creation of innovations in the learning process. Author's vision of the practical aspects of the pedagogical design of the educational process at the Military Academy (Odessa) is shown. The study characterizes the scientific definition of «education» and «training» in terms of design. During the research, an author reveals the value of expediency of the educational process design of pedagogical disciplines of professional and practical training cycle. The author considers it reasonable to implement a project approach and develop specific mechanisms of training of future logistics officers for the disciplines of professional and practical training and to implement a pedagogical model

Key words: instructional (pedagogical) design, future logistics officers, education, training.